

Correcció i intel·ligibilitat

per Albert Jané

Un pronom feble pot ésser exigit pel sentit o per la gramàtica. Per tant, si ni l'un ni l'altre no el demanen, se'n pot prescindir.

Els verbs dits transitius (tret del cas especial en què s'usen amb valor absolut) i certs verbs que demanen un complement d'objecte regit o introduït per una preposició, si no es vol repetir el grup nominal que fa de complement i que ha estat esmentat abans (és a dir, que actua d'antecedent), demanen un pronom feble, que serveix precisament per a evitar la repetició de l'antecedent. El demana la gramàtica —si es vol, la natura del verb— però no sempre el sentit, per a la intel·ligibilitat del qual en molts casos no seria necessari. Però el complement datiu o el complement d'objecte d'alguns dels verbs de règim preposicional no són exigits per la gramàtica —pel rigor de les normes gramaticals— sinó pel sentit. Per tant, si se'n prescindeix, la correcció gramatical no se'n ressent gens ni mica. El context fa que, a vegades, aquest complement se sobreentengui. Si no, la informació que transmet la frase resulta més reduïda que si hi hagués el pronom.

La incorrecció gramatical (si es vol, la agramaticalitat) de les frases següents és inqüestionable:

[1] *Ahir va venir en Joan i vaig trobar molt desmillorat.

[2] *Volia dissimular el seu nerviosisme però tothom es va adonar.

Alguns caurien en l'error de voler demostrar la incorrecció d'aquestes construccions amb raons d'intel·ligibilitat. Però aquestes frases són perfectament intel·ligibles i si són inadmissibles és perquè certs verbs, com *trobar* o *adonar-se*, no es poden amputar del seu complement d'objecte.

Les construccions següents, en canvi, són irreprotxables des del punt de vista de la correcció gramatical. Ara, en l'exemple [3], l'adjunció del pronom datiu faria el seu sentit més precís, contràriament a [4], en què només raons d'estil —si es vol, de coherència— podrien fer aconsellable no prescindir d'aquest pronom:

[3] Si la Marta no dona senyals de vida hauré d'escriure una carta.

[4] No hi he pogut parlar: li vaig telefonar a les nou a casa seva, no em va contestar ningú, vaig tornar a telefonar a les onze i a les dotze, i aquest matí he tornat a telefonar.

Les tres construccions següents són, no caldria ni dir-ho, totalment incorrectes i inadmissibles (i la tercera voreja decididament la caricatura):

[5] *Vols pomes? Hi ha poques però pots agafar unes quantes.

[6] *Tenen una caseta a la Cerdanya però aquest estiu no podran anar.

[7] *Si tu convidar jo demà venir a sopar a casa teva.

Hem de convenir que, per molt incorrectes que siguin, el sentit d'aquestes tres desafortunades construccions és perfectament clar. Seria, per tant, desencertat de voler-les combatre adduint la seva pretesa i imaginària intel·ligibilitat.

Considerem ara les dues construccions següents:

[8] Si m'ho torna a fer me'n queixaré.

[9] Si m'ho torna a fer em queixaré.

Tan correcta i intel·ligible és l'una com l'altra. Potser és lícit de preferir [8] a [9], perquè amb la intervenció del pronom la frase resulta més arrodonida. Però no podem, de cap de les maneres, combatre [9] ni en nom del sentit ni de la correcció gramatical, car, com hem dit, el seu sentit no ofereix cap dubte, i el verb *queixar-se*, contràriament al verb *adonar-se*, admet aquest valor absolut.

Vegem, finalment, aquestes tres construccions:

[10] Tu vas comprar un quilo de mongetes i jo en vaig comprar un de cigrons.

[11] *Tu vas comprar un quilo de mongetes i jo vaig comprar un de cigrons.

[12] Tu vas comprar un quilo de mongetes i jo un de cigrons.

Quan defensem el sistema hem de saber què defensem. La frase [11], com ja indiquem amb la inscripció d'un asterisc, és, amb l'omissió del pronom feble, totalment inacceptable, perquè és "gramaticalment" incompleta, però no es pot negar que és tan clara de significació com les altres dues. Ens semblaria totalment desencertat de voler demostrar-ne la incorrecció, preguntant, per exemple, com algú sol fer: «¿Vas comprar un què, de cigrons, que no ens ho dius?» Només cal veure que la construcció [12], més reduïda que l'anterior, és totalment correcta, irreprotxable, i ningú no hi trobaria a faltar res. La cosa és més clara que l'aigua: si no hi ha verb no hi ha pronom feble. ♦